

TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV, FACULTY OF HISTORY
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY AND MUSEUM STUDIES
CENTER FOR PALEOETHNOLOGICAL RESEARCH
UNIVERSITY OF BERN, INSTITUTE OF ARCHAEOLOGICAL SCIENCES

CLIMATE IMPACT ON EAST EUROPEAN NEOLITHIC SOCIETIES

Materials of the session

‘The Climate Impact on European Neolithic Societies
During the 8.2-ky BP Events Near River Basins and Lakes’
#Networking, 26th Virtual Annual Meeting of the European
Association of Archaeologists (August 24-30, 2020)

**E
A
A** | European Association
of Archaeologists

Faculty of History, Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Історичний факультет Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка

Department of Archaeology and
Museology, Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Кафедра археології та музеєзнавства
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Th. Vovk Center for Paleoethnological
Research, Ukraine
Центр палеоетнологічних досліджень
ім. Хв. Вовка, Україна

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА
ЦЕНТР ПАЛЕОЕТНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ім. Хв. ВОВКА
БЕРНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЧНИХ НАУК

• **ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА НЕОЛІТИЧНІ СПІЛЬНОТИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Матеріали сесії
'The Climate Impact on European Neolithic Societies
During the 8.2-ky BP Events Near River Basins and Lakes'
26-^{ої} зустрічі Європейської Асоціації Археологів
#Networking (24-30 серпня 2020 р.)

**E
A
A** | European Association
of Archaeologists

EDITORIAL COUNCIL:

Prof., Dr. (History) **Rostyslav V. Terpylovskiy**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) (Chairman of the Editorial Board) Head of Department of Archaeology and Museum Studies
 Associate Prof., Ph.D. **Pavlo S. Shydlovskiy**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) (executive editor) Associate professor of the Department of Archaeology and Museum Studies
 Prof., Dr. **Mykhailo I. Gladkikh**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) Professor
 Prof., Dr. **Albert Hafner**, University of Bern, Faculty of Philosophy and History (Switzerland) Director of the Institute of Archaeological Sciences
 Dr., senior research fellow **Svitlana V. Ivanova**, Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine
 Prof., Dr. **Stawomir Kadrow**, Institute of Archaeology, Rzeszów University
 Prof., Dr. (History) **Valerii P. Kapeliushnyi**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) Head of the Department of Ethnology and Local History
 Prof., Dr. **Marylène Patou-Mathis**, Muséum national d'histoire naturelle (National Museum of Natural History, France) Research director at CNRS, Directrice adjointe de l'UMR 7194
 Associate Prof., Ph.D. **Stéphane Péan**, Muséum National d'Histoire Naturelle (National Museum of Natural History, France) Département Homme & Environnement
 Associate Prof., Ph.D. **Serhiy M. Ryzhov**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) Associate professor of the Department of Archaeology and Museum Studies
Liubov H. Samoilenko, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine), Director of Archaeological Museum
 Associate Prof., Ph.D. **Yevhenii V. Synytsia**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) Associate professor of the Department of Archaeology and Museum Studies
 Prof., Dr. (History) **Viktor V. Stavniuk**, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History (Ukraine) Head of the Department of Ancient and Medieval History
 Prof., Dr. **Marzena Szmyt**, Poznań Archaeological Museum (Poland) Director

EDITORIAL BOARD OF THE VOLUME:

Pavlo S. Shydlovskiy, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Albert Hafner, University of Bern

Marta Andriiovych, University of Bern

(editors and compilers of the collection)

Dr. **Svitlana V. Ivanova**, Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine

Dr. **Stawomir Kadrow**, Institute of Archaeology, Rzeszów University

Dr. **Dmytro V. Kiosak**, Odessa I.I. Mechnikov National University

PhD, **Olga V. Lozovskaya**, Institute for the History of Material Culture of Russian Academy of Sciences

TECHNICAL EDITORS:

Research fellow **Yevhen V. Pichkur**, Archaeological Museum of Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine (responsible for the volume)

Specialist **Marharyta V. Chymyrys**, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Research fellow **Ostap I. Tsvirkun**, National Museum of the History of Ukraine

VITA ANTIQUA, 12. Climate Impact on East European Neolithic Societies. Materials of the session 'The Climate Impact on European Neolithic Societies During the 8.2-ky BP Events Near River Basins and Lakes'. #Networking, 26th Virtual Annual Meeting of the European Association of Archaeologists (August 24-30, 2020). Kyiv: Center for Paleoethnological Research, 2020, 108 pp.

The collection of scientific works is devoted to modern research on the interaction of the natural environment and the prehistoric population of Eastern Europe. Particular attention is paid to the study of the impact of abrupt climatic change in the early Holocene on the material culture and economy of the Neolithic and sub-Neolithic communities. The natural factors of social changes in prehistoric times are considered. The proposed collection will be useful for all who are interested in the prehistory, archaeology and geography of Europe – archaeologists, prehistorians, local historians, ethnographers, museum workers, researchers of cultural heritage, students of higher education.

Registered

Ministry of Justice of Ukraine

Certificate of registration

KB №24467-14407ПП from 04.06.2020

Founder and publisher

NGO Center for Paleoethnological Research

Unified State Register №39633961

Certificate of inclusion in the State Register of Publishers,

Manufacturers and Distributors of Publishing Products

ДК №7181 dated 05.11.2020

Ukraine, 02156, Kyiv, Milyutenko str., 15a, 160

Підписано до друку 24.12.2020.

Формат 60 × 84/8. Гарн. Liberation Sans.

Папір офс. Друк офс.

Ум.-друк. арк. 12.13. Обл. вид. арк. 7.68. Тираж 300 екз.

Надруковано ФОП Гузік О.М.

Реєстраційний номер №2705814113

м. Київ, вул. Б. Гаврилишина, 16

Тел.: 338-16-61

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Д.і.н., проф. *Терпиловський Ростислав Всеволодович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет (голова редакційної ради) Завідувач кафедри археології та музеєзнавства
К.і.н., доц. *Шидловський Павло Сергійович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет (відповідальний редактор) Доцент кафедри археології та музеєзнавства

Д.і.н., проф. *Гладких Михайло Іванович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет. Професор

Д.і.н., с.н.с. *Іванова Світлана Володимирівна*, Інститут археології НАН України

Д-р, проф., *Кадров Славомір*, Жешувський університет, Інститут археології (Польща)

Д.і.н., проф. *Капелюшний Валерій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет. Завідувач кафедри етнології та краєзнавства

Д-р, проф. *Пату-Матіс Марілен*, Національний природничий музей (Франція). Дослідницький директор CNRS

Д-р, доц. *Пеан Стефан*, Національний природничий музей (Франція). Асоційований професор

К.і.н., доц. *Рижов Сергій Миколайович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет. Доцент кафедри археології та музеєзнавства

Самойленко Любов Григорівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Директор Археологічного музею

К.і.н., доц. *Синиця Євген Валентинович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет. Доцент кафедри археології та музеєзнавства

Д.і.н., проф. *Ставник Володимир*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет. Завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Д-р, проф. *Хафнер Альберт*, Бернський університет (Швейцарія), історико-філософський факультет. Директор Інституту археологічних наук

Д-р, проф. *Шміт Мажена*, Археологічний музей м. Познань (Польща). Директор

РЕДКОЛЕГІЯ ВИПУСКУ:

Шидловський Павло Сергійович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Хафнер Альберт, Бернський університет

Андрійович Марта Петрівна, Бернський університет

(редактори та упорядники збірки)

Д.і.н., с.н.с. *Іванова Світлана Володимирівна*, Інститут археології НАН України

Д-р., проф. *Кадров Славомір*, Інститут археології Жешувського університету

Д.і.н., доц. *Кіосак Дмитро Володимирович*, Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова

К.і.н. *Лозовська Ольга Володимирівна*, Інститут історії матеріальної культури РАН

ТЕХНІЧНІ РЕДАКТОРИ:

М.н.с. *Пічкур Євген Вікторович*, Археологічний музей Інституту археології НАН України (відповідальний за випуск)

Спеціаліст, магістр *Чимирис Маргарита Володимирівна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Н.с. *Цвіркун Остап Ігорович*, Національний музей історії України

VITA ANTIQUA, 12. Вплив кліматичних змін на неолітичні спільноти Східної Європи.

Матеріали сесії 'The Climate Impact on European Neolithic Societies During the 8.2-ky BP Events Near River Basins and Lakes' 26^{-ої} зустрічі Європейської Асоціації Археологів #Networking (24-30 серпня 2020 р.). К.: Центр палеоетнологічних досліджень, 2020, 108 с.

Збірка наукових праць присвячена сучасним дослідженням питань взаємодії природного середовища та первісного населення Східної Європи. Особливу увагу приділено вивченню впливу різких змін клімату в ранньому голоцені на матеріальну культуру та господарство неолітичних і субнеолітичних спільнот. Розглядаються природні чинники суспільних змін за первісної доби. Запропонована збірка буде корисною для всіх, хто цікавиться первісною історією, археологією та географією Європи — археологам, преісторикам, історикам-краєзнавцям, етнографам, музейним працівникам, дослідникам культурної спадщини, студентам вищих навчальних закладів.

Зареєстровано

Міністерством юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ №24467-14407ПП від 04.06.2020

Засновник та видавець

ГО «Центр палеоетнологічних досліджень»

Код за ЄДРПОУ №39633961

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №7181 від 05.11.2020

Україна, 02156, Київ, вул. Милуєтенка, 15а

Підписано до друку 24.12.2020.

Формат 60 × 84/8. Гарн. Liberation Sans.

Папір офс. Друк офс.

Ум.-друк. арк. 12.13. Обл. вид. арк. 7.68. Тираж 300 екз.

Надруковано ФОП Гузік О.М.

Реєстраційний номер №2705814113

м. Київ, вул. Б. Гаврилишина, 16

Тел.: 338-16-61

CONTENTS / ЗМІСТ

The impact of Holocene climate setbacks on Neolithic societies in Eastern Europe: ways of scientific cooperation and exchange ***** Marta Andriiovych, Pavlo Shydlovskiy, Albert Hafner ***** Вплив голоценових кліматичних змін на неолітичні суспільства Східної Європи: шляхи наукової співпраці та обміну Марта Андрійович, Павло Шидловський, Альберт Хафнер	7
..... Sławomir Kadrow Some remarks on climate impact on prehistoric societies Славомір Кадров Деякі зауваження щодо впливу клімату на первісні суспільства	15
..... Marta Andriiovych The transformation of the Neolithic population into tribes with the Mariupol type cemeteries after the cooling event 8.2 ky BP Марта Андрійович Трансформації неолітичного населення у племена з могильниками мариупольського типу після похолодання 8 200 років тому	23
..... Dmytro Kiosak, Svitlana Ivanova, Zhanna Matviishyna Rapid climatic event 8,200 calBP and social dynamics in North-Western Pontic region Дмитро Кіосак, Світлана Іванова, Жанна Матвіїшина Кліматична подія 8 200 років тому та соціальна динаміка в регіоні Північно-Західного Причорномор'я	31
..... Andrii Sorokun, Pavlo Shydlovskiy Kyiv Dnieper Region sites with Kukrek inventory in archaeological and climate contexts Андрій Сорокун, Павло Шидловський Пам'ятки з кукрецьким інвентарем Київського Подніпров'я в археологічному та кліматичному контекстах	41
..... Olga Lozovskaya, Ekaterina Ershova Catastrophic changes in vegetation ca. 8.2 ka & lake settlements in the Volga-Oka Region (based on the site Zamostje 2) Ольга Лозовська, Катерина Єршова Катастрофічні зміни рослинності близько 8 200 р. тому і озерні стоянки у межиріччі Волги та Оки (на прикладі стоянки Замостя 2)	73
..... International educational project "Nature and Society in Prehistoric Europe" ***** Pavlo Shydlovskiy, Marta Arzarello, Sara Garcês, Albert Hafner, Marie-Hélène Moncel, Stéphane Péan, Marta Pottowicz-Bobak, Iwona Sobkowiak-Tabaka, Vitalii Usik ***** Міжнародний освітній проект «Природа і суспільство в первісній Європі» Павло Шидловський, Марта Арзарелло, Сара Гаршес, Альберт Хафнер, Марі-Елен Монсель, Стефан Пеан, Марта Полтович-Бобак, Івона Собковьяк-Табака, Віталій Усик	91